

НАВЧАННЯ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ. РОЛЬ МІЖКУЛЬТУРНИХ АСИСТЕНТІВ У ПОЛЬСЬКИХ ШКОЛАХ

(Ліончук Р. А., магістр педагогічної освіти, докторантка)
Гуманітарно-природничий університет ім. Яна Длугоша в Ченстохові,
м. Ченстохова, Республіка Польща

Повномасштабне вторгнення Росії проти України спричинило одну з найбільших міграційних криз у світовій історії. Від початку війни з України виїхало більше ніж 14,5 мільйони громадян, 11,7 мільйонів з них – до країн Євросоюзу. За даними польської прикордонної служби, від 24 лютого 2022 року польсько-український кордон перетнули близько 10,9 мільйони біженців з України [3]. Це переважно жінки та діти. Разом з тим від 24 лютого 2022 року до України повернулося 7,35 мільйони осіб. Найбільше біженців з України тимчасово оселились у великих містах: у Варшаві, Вроцлаві, Гданську, Бялостоці, Лодзі, Кракові, Катовіцах, Познані, Бидгощі, Щечині.

Відповідно до даних дослідження, проведеного Unia Metropolii Polskich (UMP), найбільше біженці з України потребують допомоги з пошуком житла та роботи, фінансової та медичної допомоги, а також допомоги у вивченні мови. Також 39% біженців планують повернутися до України відразу по закінченню війни, 20% через кілька місяців після закінчення війни, 16% планують лишитися в Польщі щонайменше на рік і 22% біженців ще не визначилися [5].

З самого початку прибуття українських біженців Польським Парламентом було прийнято закон, який стосувався лише тих осіб, що перетнули українсько-польський кордон. Вже 26 лютого закон було відредаговано й абсолютно кожен українець, що вимушено покинув свою домівку, отримував матеріальну допомогу, безоплатну медичну опіку та можливість працевлаштування. Всі умови були створені задля того, щоб біженці могли нормально жити в сусідній країні.

Кожен біженець з України має право легально перебувати на території Польщі упродовж 18 місяців. Це стосується біженців будь-якого віку та статі. Не раніше ніж через 9 місяців від дати легального перетину кордону, але не пізніше, ніж 18 місяців від 24.02.2022 біженці мають право подати заявку для отримання дозволу на тимчасове перебування на території Польщі терміном на 3 роки від дати видачі. Наявність індивідуального номеру PESEL надає біженцям з України такі ж права, як і громадянам Польщі. Біженці також отримують одноразову грошову допомогу та соціальну допомогу на дітей.

Одночасно повстало питання продовження здобуття освіти школярами з України. Частина дітей продовжили навчання в школах України онлайн. Згідно з польським законодавством, діти шкільного віку повинні обов'язково навчатися в школі, разом з тим, якщо дитина навчається в українській школі онлайн, вона не може відвідувати польську школу.

Для того, щоб допомогти українським школярам адаптуватися в Польщі Міністерством Освіти Польщі було прийнято спеціальний закон, що дозволяв школам відкривати підготовчі відділення (oddział przygotowawczy) та працевлаштовувати вчителів з України. На його підставі в багатьох школах було створено підготовчі відділення трьох рівнів: 1-3 класи, 4-6 класи і 7-8 класи. До 24

лютого 2022 року у Кракові існували 4 підготовчих відділення, а від середини березня шкільного року 2021/2022 було створено 98 підготовчих відділень у 61 школі міста, де загалом навчалося 1827 учнів [4]. Основною метою підготовчих відділень є підготовка дітей до навчання в звичайних польських класах. Тому основний акцент у навчанні робиться на вивчення польської мови (10 годин на тиждень у середніх класах; у початкових класах більше 10 годин (на розсуд вчителя)). Проблемою польських підготовчих відділень є те, що немає чітких правил стосовно того, якими критеріями керуватися при зарахуванні українських дітей до класів. Так, при прийомі дітей, окремі школи розподіляли їх по класах згідно віку, а не залежно від того, до якого класу діти ходили в Україні (варто зауважити, що початкова освіта в польських школах закінчується в 3 класі, тоді як в Україні у 4; також є значні відмінності у польських та українських шкільних програмах). Таким чином, на підготовчому відділенні класів 1-3 можуть навчатися діти, котрі ще не ходили до школи, а також учні 1, 2, 3, 4 класів українських шкіл, що значно ускладнює працю вчителя та комунікацію між школярами. Також важливою проблемою є відсутність офіційних навчальних програм для підготовчих відділень, коли вчитель без відповідного досвіду повинен поєднувати програми з кількох різних класів. Складнощі в роботі вчителів виникають також у зв'язку з тим, що вони не знають українських програм, української мови (через що часто не можуть порозумітися з учнями) та особливостей роботи з дітьми з поствоєнною травмою. Завдяки тому, що заняття у більшості підготовчих відділень починаються в другій половині дня, частина дітей продовжують одночасно навчатися онлайн в українських школах. Батьки вважають, що це мудре рішення, так як діти не відставатимуть від української навчальної програми та зможуть отримати в Україні свідоцтво про освіту, не думаючи про те, що їх діти і так опинилися в складній ситуації і навчання в двох школах одночасно їх переобтяжує.

Допомогти у навчанні школярам-іноземцям у польських школах можуть міжкультурні асистенти (*asystent międzykulturowy*). Це особи, котрі найчастіше є мігрантами, добре знають польську мову та традиції і прийняті на роботу на посаду помічника вчителя з тижневим навантаженням у 40 годин (ставка). Зазвичай контракт зі школою укладається до кінця навчального року (до кінця червня). Іноземець, котрий прийшов до польської школи може користуватися допомогою асистента терміном до 12 місяців. З початком війни в Україні і збільшенням кількості мігрантів у Польщі, кількість міжкультурних асистентів, працюючих в польських школах значно зросла. Наприклад, у грудні 2019 року в Кракові працювало 19 міжкультурних асистентів, станом на 2021 рік їх кількість зросла до 32, а на даний час у школах міста працюють 103 асистенти громадяни України [4]. Для того, щоб була можливість працевлаштувати міжкультурного асистента, батьки повинні написати заяву на ім'я директора школи. Далі директор складає подання до міського відділу освіти і органи місцевого самоврядування виділяють кошти на працевлаштування асистента. На початку навчального року 2022/2023 діяльність міжкультурних асистентів частково фінансувала також міжнародна організація UNICEF. З жовтня 2022 року у Варшавському Університеті на післядипломній освіті відкрито новий напрямок

навчання: «Міжкультурний асистент у школі» (Asystentura międzykulturowa w szkole) з річним терміном навчання [1].

Міжкультурний асистент покликаний допомогти дитині в адаптації, інтеграції, навчанні, в комунікації з ровесниками, вчителями та іншим персоналом школи, а також у спілкуванні вчителів/персоналу школи з батьками школяра. Найчастіше його праця полягає в допомозі з перекладом з польської мови на рідну мову як під час шкільних занять, так і під час батьківських зборів, індивідуальних консультацій з психологом та педагогічними працівниками. Також він допомагає дітям зрозуміти різниці в культурі та розв'язує конфлікти, що виникають на їх основі.

На жаль, не всі польські школи мають можливість працевлаштування міжкультурних асистентів, хоч і відчують у них потребу. Проблема полягає в нестачі необхідної кількості коштів в органів місцевого самоврядування, що характерно зазвичай для малих міст та сіл, а також відсутності осіб, котрі могли б виконувати таку функцію.

Згідно з результатами дослідження, проведеного Фондацією Школа з Класом (Szkoła z Klasą), практично 55% директорів польських шкіл позитивно оцінюють положення, що стосуються способів організації навчання дітей з України на рівні школи. Разом з тим третя частина директорів ставляться до них негативно і кожен десятий директор школи не може дати оцінку їх якості [2].

Центр Громадянської Освіти у своєму звіті характеризує ситуацію у польських школах в зв'язку зі значною кількістю біженців з України наступним чином: «Бракує матеріалів для викладання польської мови як іноземної, адекватних рівню/віку учнів. Навчальні ресурси розпорошені, їх пошук вимагає зусиль. Пересічному вчителю-предметнику потрібен швидкий і простий шлях до потрібних матеріалів. Інакше він опустить руки, особливо якщо навчання українських дітей є його додатковим завданням (змішані класи)» [2]. Також 37% польських вчителів мають складнощі з оцінюванням українських школярів. І лише 6% педагогів зазначили, що не мають з цим жодних проблем [2].

Як зазначає Amnesty International, більшість дітей біженців з України, котрі не знають і не розуміють польської мови, навчаються у звичайних класах з польською мовою навчання. Багато хто стверджує, що це на краще, так як діти в такому випадку швидше інтегруються і швидше опановують польську мову. Інші ж вважають це неефективним, так як діти, опинившись в польській школі і не володіючи польською мовою, відчувають сильний стрес і навчання їм дається складніше.

ЛІТЕРАТУРА

1. Asystentura międzykulturowa w szkole. URL: <https://irk.uw.edu.pl/pl/offer/PODYPL2022/programme/SP-AM/> (дата звернення: 19.02.2023).
2. «Czy ktoś zrozumiał, czy nie - okaże się później». Ukraińskie dzieci w polskich szkołach. URL: <https://oko.press/raport-amnesty-international-o-ukrainskich-dzieciach-w-polskich-szkolach> (дата звернення: 15.03.2023).

3. Ilu uchodźców z Ukrainy jest w Polsce [aktualne dane]. URL: <https://300gospodarka.pl/news/uchodzcy-z-ukrainy-w-polsce-liczba> (дата звернення: 10.04.2023).

4. Po roku od wybuchu wojny nadal pomagamy. URL: https://www.krakow.pl/aktualnosci/268808,29,komunikat,po_roku_od_wybuchu_wojny_nadal_pomagamy.html (дата звернення: 10.03.2023).

5. Unia Metropolii Polskich. Ukraińcy w 12 największych polskich miastach po 24.02.22 r. Główne wyniki z raportów Centrum Analiz i Badań Unii Metropolii Polskich. URL: https://metropolie.pl/fileadmin/user_upload/Ukraińcy_w_12_miastach_UMP_głowne_wyniki_raport.pdf (дата звернення: 15.03.2023).